

Nefndasvið Alþingis
v/Allsherjarnefndar
b.t. Sigrúnar Brynju Einarsdóttur nefndarritara
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 30. apríl 2004

Efni: Umsögn um frumvarp um breyting á lögum um meðferð opinberra mála nr. 19 26. mars 1991 með síðari breytingum, 871. mál.

Dómstólaráði hefur verið sent til umsagnar frumvarp um breyting á lögum um meðferð opinberra mála nr. 19 26. mars 1991 með síðari breytingum. Ráðið fjallaði um frumvarpið á fundi sínum 29. apríl sl. og samþykkti eftirfarandi umsögn um það. Ráðið gerir athugasemdir við þann stutta frest sem gefinn er til umsagnar um svo þýðingarmiklar lagabreytingar.

Dómstólaráð telur mikilvægt að vandað sé til verka við undirbúning lagafrumvarpa um réttarfarsmálefni. Ætla má að athugasemdir og tillögur frá þeim sem vinna með slíka löggjöf svo sem héraðsdómurum, Dómstólaráði, Dómarafélagi Íslands, ríkissaksóknara, ríkislögreglustjóra og Lögmannafélagi Íslands séu til þess fallnar að slík frumvörp verði vandaðri en ella. Hið sama má segja um réttarfarsnefnd.

Um 1. gr.

Ráðið er fylgjandi því að 1. mgr. 43. gr. oml. verði breytt. Umrætt ákvæði setur lögreglu of þröngar skorður við rannsókn flókinna sakamála þar sem sakborningar eða grunaðir eru margir, svo sem stórra fíkniefnamála og annarrar skipulagðrar glæpastarfsemi. Í 2. másl. b-liðar 1. mgr. 74. gr. a laganna er að vísu að finna heimild til að framlengja þann vikutíma sem lögregla getur haldið gögnum frá verjanda og þar með sakborningi. Skýrslutökur af sakborningum fyrir dómi undir rannsókn máls, sem virðist stundum beðið um í þeim eina tilgangi að framlengja umræddan frest, skapa lögreglu og dómstólum talsverða fyrirhöfn.

Ráðið telur að ýmislegt mætti betur fara í ákvæðinu eins og það er fram sett í frumvarpinu. Ráðið telur að setja verði tímaramma á heimild lögreglu til að halda gögnum frá verjanda/sakborningi. Ráðið telur æskilegt að í ákvæðinu verði kveðið á um heimild til að bera undir dómara ákvörðun lögreglu um að afhenda ekki gögn sem orðin eru t.d. vikugömul og skyldu lögreglu til að afhenda gögn sem orðin eru fjögurra vikna gömul, hugsanlega með þeirri undantekningu að lögregla geti leitað heimildar dómara til að halda gögnum lengur. Jafnframt verður að ætla að verjandi/sakborningur sættist frekar á að fá ekki aðgang að gögnum um tíma ef hann veit fyrirfram hvenær þess er að vænta að hann fái þau.

Ráðið telur að rétt sé að ákvæðið hafi að geyma skilyrði fyrir því að halda megi gögnum lengur en í eina viku og gætu þau lotið að því að um væri að ræða brot sem

DÓMSTÓLARÁÐ

varðað gæti fangelsisrefsingu, rannsókn væri umfangsmikil eða um fleiri en einn sakborning eða grunaðan sé að ræða.

Þá telur ráðið orðalagið *"ef hún telur að það geti torveldað eða skaðað rannsókn málsins"* óheppilegt. Heppilegra væri að vísa til annarrar viðmiðunar en þess sem lögregla telur og bendir ráðið á orðalagið *"ef ætla verður að það geti torveldað verulega eða skaðað rannsókn málsins"*. Eins og ákvæðið er orðað virðist dómari aðeins eiga að endurskoða hvort lögregla hafi talið afhendingu gagna torvelda eða skaða rannsókn.

Um 2. gr.

Dómstólaráði er ljóst mikilvægi þess að tryggja öryggi vitnis þegar fyrir liggur að því getur stafað alvarleg ógn af sakborningi. Ef engin úrræði eru til að bregðast við hótunum sem beinast að brotapolum eða öðrum vitnum er hætt við að útilokað reynist að upplýsa brot. Timabært virðist að setja slíkt ákvæði þar sem teikn eru á lofti um að skipulögð glæpastarfsemi sé að festa hér rætur. Við lögfestingu slíks ákvæðis verður hins vegar að hafa í huga ákvæði d-liðar 3. mgr. 6. gr. Mannréttindasáttmála Evrópu, sem lögfestur var hér á landi með lögum nr. 62/1994, en hann tryggir sakborningi rétt til að fá að spyrja eða láta spyrja vitni sem leidd eru gegn honum. Séð skal um að vitni, sem bera honum í vil, komi fyrir dóm og séu spurð á sama hátt og þau vitni sem leidd eru gegn honum. Þrátt fyrir þessa meginreglu er heimilt að víkja ákærða úr dómsal að tilteknum skilyrðum uppfylltum en þá er með ýmsum aðferðum reynt að tryggja að ákærði geti fylgst með skýrslutöku, t.d. af sjónvarpsskjá í öðru herbergi, og komið að spurningum með milligöngu verjanda. Nái þessi breytingartillaga fram að ganga verður að tryggja rétt ákærða með öðrum móti. Hugsanleg leið er sú að ákærði sé staddur í öðru herbergi í dómhúsi en fái ekki að fylgjast með skýrslutöku. Hlé sé hins vegar gert á skýrslutöku af umræddu vitni og verjandi fái að upplýsa sakborning um gang skýrslutöku og honum þannig gefinn kostur á að koma að spurningum til vitnis. Dómstólaráði virðist sem sú takmörkun sem ákvæðið felur í sér á rétti sakbornings sé ekki slík að stangist á við 3. mgr. 6. gr. laga nr. 62/1994, ef tryggt verður í framkvæmd að sakborningur fái upplýsingar um framburð vitnis og fái í reynd að koma að spurningum fyrir milligöngu verjanda, enda virðast hinir mikilvægu hagsmunir að tryggja öryggi vitnis réttlæta þessa takmörkun.

Um 3. gr.

Ráðið lýsir yfir ánægju sinni með að lögfest verði sérstök heimild fyrir lögreglu til að taka yfirheyrslur af sakborningum og vitnum upp á hljóðband eða myndband eða mynddisk. Slikar upptökur er til þess fallnar að koma í veg fyrir ástæðulausa sönnunarfærslu fyrir dómi um það hvað sakborningur hefur borið fyrir lögreglu og jafnframt að treysta réttaröryggi þess er sætir yfirheyrslu hjá lögreglu.

Um 4. gr.

Ekki eru gerðar athugasemdir við ákvæðið.

Um 5. gr.

Við fjölmargar rannsóknir fíkniefnamála á síðustu árum hefur komið í ljós að þeir sem leggja á ráðin um slík brot skipta oft um síma og símanúmer enda slíkt afar

DÓMSTÓLARÁÐ

auðvelt. Hefðbundnir úrskurðir um hlerun símtala úr tilteknum símanúmerum ná því oft skammt.

Dómstólaráð telur þó ekki ástæðu til að bæta umræddu ákvæði við 87. gr. og telur mikilvægt að lögreglu verði áfram gert að beina rökstuddri beiðni um slíkar rannsóknaraðgerðir til dómara. Bent er á að í þessum málum getur sá sem rannsóknaraðgerð beinist að ekki gætt réttar síns á neinn hátt og því mikilvægt að slík beiðni sé borin undir dómara áður en ráðist er í rannsóknaraðgerð. Skamman tíma tekur að afla úrskurðar dómara um þær rannsóknaraðgerðir sem um ræðir.

Ráðið telur rétt að huga að því hvort ekki væri heppilegra og árangursríkara að lögfesta að dómari geti heimilað umræddar rannsóknaraðgerðir gagnvart tilteknum einstaklingum þannig að lögreglu verði að öllum skilyrðum uppfylltum heimilað að hlera símtöl, og fá upplýsingar um símtöl, úr og í símanúmer sem þessi tiltekni einstaklingur er rétthafi að, á því tímabili sem heimildin tekur til.

Telji löggjafinn hins vegar nauðsynlegt að lögreglu verði veitt heimild til að hefja hlerun án atbeina dómara bendir ráðið á að setja þurfi traustari ramma um þá heimild. Ráðið bendir á að þau ákvæði norskra og danskra réttarfarslaga, sem vísað er til í athugasemdum við frumvarpið, eru talsvert ítarlegri en það ákvæði sem lagt er til að verði lögfest hér á landi og setja umræddri heimild mun traustari ramma en lagt er til í frumvarpinu. Ráðið bendir í því sambandi sérstaklega á ákvæði um símhlerun í 787.-789. gr. dönsku réttarfarslaganna.

Loks telur ráðið það óvenjulega leið að fá eftir á staðfestingu dómara á lögmati rannsóknaraðgerða sem er lokið án þess að sá sem rannsóknaraðgerðin beindist að fái að koma að því máli. Ætla má að dómari þurfi við þessar aðstæður að fá upplýsingar um árangur af rannsóknaraðgerðum frá því að þær hófust, svo sem með endurriti af samtölum, en það gæti skapað lögreglu talsverða vinnu.

Ráðið telur að löngu sé orðið tímabært að ljúka þeirri heildarendurskoðun á lögum um meðferð opinberra mála sem boðað hefur verið að sé í gangi. Eftir ýmsar breytingar á þessum lögum á síðustu árum má líkja þeim við stagbætta flík.

F.h. Dómstólaráðs

Elín Sigrún Jónsdóttir
framkvæmdastjóri